

SĀKOTNĒJĀS UN NEATLIEKAMĀS PROCESUĀLĀS DARBĪBAS CEĻU SATIKSMES NEGADĪJUMU IZMEKLĒŠANĀ *THE INITIAL AND EMERGENCY PROCEDURAL ACTIVITIES OF TRAFFIC ACCIDENTS IN THE INVESTIGATION*

Sanita Labozeviča

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, sanitalabozevica@gmail.com, Rēzekne, Latvija
Zinātniskā vadītāja: **Iona Bulgakova** Dr.iur. asoc. profesore

Abstract. *The Article „The initial and emergency procedural activities of traffic accidents in the investigation” within the framework of researches of the initial and emergency procedural activities to evaluate and identify the procedural obstructive investigation, organizational and methodological problems in the practice of traffic accidents in State Police department.*

Low quality of the initial and urgent procedural activities of traffic accidents affects by finding out the cause of the accident, clarification people who are asked for criminal liability, to prove their fault and the righteous resolution of the criminal justice relations, which also justifies the topicality of this work. Moreover, the investigation of traffic accidents has wider role than is often believed. This is one of the main element of work to improve the safety on the roads.

Keywords: *competence, emergency procedural activities investigation, specifics of RTAs investigations, traffic accident.*

Straujos transportlīdzekļu skaita pieauguma apstākļos (uz 2017.gadu reģistrēti 868 714 transportlīdzekļi, uz 2018 - 904 155), satiksmes dalībnieku nepietiekama kultūras līmeņa un tiesiskās apziņas dēļ, ceļu satiksmes negadījumu (turpmāk tekstā – CSNg) rezultātā katru gadu iet bojā vai gūst miesas bojājumus vairāki tūkstoši cilvēku. Tādējādi ceļu satiksmes drošība lielākā vai mazākā mērā skar ikvienu.

Valsts policijas statistikas analīze liecina, ka 2015.gadā tika reģistrēti pavisam 17 744 CSNg, no tiem 3 697 CSNg ar cietušajiem (187 – bojā gājuši, 4573 - ievainoti); 2016.gadā – 19 585, no tiem 3 794 ar cietušajiem (157 - bojā gājuši, 4667 – ievainoti); 2017.gadā - 20 913, no tiem 3 859 ar cietušajiem (134 - bojā gājuši, 4810 – ievainoti) (*Valsts policija, 2015.-2017.*).

Noziedzīgi nodarījumi, kas iekļauti Krimināllikuma XXI nodaļā „Noziedzīgi nodarījumi pret satiksmes drošību”, 260.pantā - Ceļu satiksmes noteikumu un transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpšana, 262.pantā - Transportlīdzekļa vadīšana alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu ietekmē un 263.pantā – Tehniski bojātu transportlīdzekļu laišana ekspluatācijā, apdraud sabiedrisko drošību transportlīdzekļu kustības un ekspluatācijas jomā (*Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmums, 2008., Nr.SKK-181/2008*), tādējādi nosakot to kā galveno tiešo apdraudējuma objektu, kā papildus tiešo objektu norādot - personas veselību un dzīvību.

Par CSNg, kā noziedzīgu nodarījumu, ir atzīstams nelaimes gadījums, kas saskaņā ar Ceļu satiksmes likuma 1.pantu atbilst trim obligātajiem nosacījumiem, pirmkārt, tas raksturīgs ar transportlīdzekļa piedalīšanos CSNg, otrkārt – transportlīdzeklim jāatrodas kustībā, treškārt - sekas, kuras iestājas CSNg rezultātā (cietušajam nodarīts viegls, vidēja smaguma, smags miesas bojājums vai tā rezultātā iestājusies viena vai vairāku cilvēku nāve).

Noziedzīgi nodarījumi satiksmes drošības jomā atšķiras ar ievērojamu izplatību un paaugstinātu sabiedrisko bīstamību. CSNg (ar CSNg turpmāk darbā saprotami CSNg ar cietušajiem) veiksmīga izmeklēšana, lielā mērā ir atkarīga no negadījumu izmeklējošo Valsts policijas darbinieku skaidras izpratnes par visbiežāk sastopamajiem ceļu satiksmes drošības noteikumu pārkāpšanas iemesliem un apstākļiem, kā arī no darbinieku kompetences veicot sākotnējās un neatliekamās izmeklēšanas darbības negadījuma vietā.

Ar kompetenci saprotama gan pilnvaru, gan lietpratības nozīme, gan darbinieka uzvedība jeb rīcības modeļi tipiskās darba situācijās (*Vintiša, 2011, 4.lpp.*).

Zemā sākotnējo un neatliekamo izmeklēšanas darbību kvalitāte CSNg izmeklēšanā ietekmē negadījuma cēloņu izzināšanu, pie kriminālatbildības saucamās personas noskaidrošanu, tās vainas pierādīšanu un krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu, kas

arī pamato minētā darba aktualitāti, turklāt CSNg izmeklēšanai ir plašāka nozīme kā nereti tiek uzskatīts - tas ir viens no galvenajiem ceļu satiksmes drošības uzlabošanas darba elementiem.

Pēc autores domām izpētāmais temats ir uzskatāms par aktuālu gan no teorētiskā, gan arī no piemērošanas prakses viedokļa, tomēr sākotnējo un neatliekamo izmeklēšanas darbību piemērošanas nepilnības praksē ir aktuālākas nekā jautājuma teorētiskā puse.

Darba „Sākotnējās un neatliekamās procesuālās darbības ceļu satiksmes negadījumu izmeklēšanā” ietvaros tika veikts pētījums **ar mērķi** izvērtēt sākotnējās un neatliekamās procesuālās darbības un identificēt izmeklēšanu kavējošās procesuālās, organizatoriskās un metodiskās problēmas, Valsts policijas CSNg izmeklēšanas praksē.

Raksta uzdevumi ir 1) pētīt CSNg izmeklēšanas tiesisko regulējumu; 2) identificēt un analizēt CSNg izmeklēšanu kavējošās procesuālās, organizatoriskās un metodiskās problēmas veicot sākotnējās un neatliekamās izmeklēšanas darbības; 3) gūtās atziņas izmantot, lai noteiktu perspektīvu veidus kā uzlabot CSNg izmeklēšanu, tanī skaitā CSNg izmeklēšanas specifikai pielāgotu, standartizētu veidlapu izstrādē, kas ne tikai atvieglotu un paātrinātu darbu, bet arī paaugstinātu darba kvalitāti CSNg izmeklēšanā.

Darba izstrādes gaitā ar semantiskās metodes palīdzību aplūkoti CSNg izmeklēšanā raksturīgie termini, izmantojot analītiskās pētniecības metodi analizētas un izvērtētas sākotnējās un neatliekamās izmeklēšanas darbības Valsts policijas CSNg izmeklēšanas praksē, kā arī iespējas to uzlabošanā. Ar salīdzinošās metodes palīdzību veikta CSNg reģistrēšanas protokolu (turpmāk tekstā – reģistrēšanas protokols), paskaidrojumu un apskates protokolu, personu liecību salīdzināšana, sniedzot autores viedokli par Latvijā pastāvošajā praksē nepieciešamajiem uzlabojumiem sākotnējo un neatliekamo izmeklēšanas darbību uzlabošanā. Ar aprakstošās pētniecības metodi pamatojoties uz normatīvajiem aktiem, datiem un citu pieejamo informāciju tika izdarīti secinājumi un interpretējumi. Ar sistēmiskās metodes palīdzību sākotnējās un neatliekamās izmeklēšanas darbības tika skatītas kā vienas no CSNg izmeklēšanas darbībām. Ar teleoloģiskās metodes palīdzību tika noskaidrota nepieciešamība pēc kvalitatīvas CSNg izpētes un izmeklēšanas darbību veikšanas, lai panāktu krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu.

CSNg pēc savas būtības un rašanās mehānisma ir ļoti daudzveidīgi, pie tam, katram gadījumam ir raksturīgas savas individuālās iezīmes, tādējādi CSNg izmeklēšanai piemīt sava specifika. Izmeklēšanai ir jābūt kvalitatīvai, visaptverošai, pamatotai un secīgai, Kriminālprocesa likumā (turpmāk tekstā – KPL) izmeklēšanas kvalitāte ir noteikta pierādīšanas standartā.

Ar pierādīšanas standartu saprotot to līmeni, kādā pierādīšanas subjektam ir jāveic pierādīšana, KPL 124.panta piektā daļa nosaka, ka pierādīšanas priekšmetā ietilpstošie apstākļi uzskatāmi par pierādītiem, ja pierādīšanas gaitā izslēgtas jebkādas saprātīgas šaubas par to esamību vai neesamību.

CSNg vietā sākotnējās darbības ir reģistrēšanas protokola un shēmas sagatavošana un personu sākotnējo paskaidrojumu pieņemšana. Šīs darbības kā sākotnējās un neatliekamās, nav atzīstamas par izmeklēšanas darbībām, jo tās neietilpst KPL noteiktā izmeklēšanas darbību lokā. Izmeklēšanas gaitā tiek izdarītas procesuālās darbības, t.sk. izmeklēšanas darbības, CSNg kriminālprocesos ir raksturīgas izplatītākās izmeklēšanas darbības - notikuma vietas apskate un personu pirmatnējā pratināšana. Izmeklēšanas darbības ir procesuālās darbības, kas vērstas uz ziņu iegūšanu procesuālo darbību definējumu KPL neparedz (*Bulgakova, 2007.*).

Ja CSNg dalībniekiem nav nopietnu traumu, uz CSNg vietu izbrauc tikai Valsts policijas Kārtības policijas biroja Patruļpolicijas nodaļas Satiksmes uzraudzības rotas (Satiksmes uzraudzības rota nodrošina uzraudzību satiksmes drošības jomā) vai Patruļdienesta rotas (Patruļdienesta rota nodrošina uzraudzību sabiedriskās kārtības jomā) (turpmāk darbā – ceļu policija) darbinieki bez Kriminālpolicijas nodaļas izmeklētāja (turpmāk darbā – izmeklētājs), vai kopā ar izmeklētāju, ja negadījuma rezultātā ir iestājušās smagas sekas, kā smagi miesas bojājumi vai personas nāve.

Atkarībā no tā CSNg vietas izpētē tiek veiktas:

- 1) sākotnējās darbības - reģistrēšanas protokola, shēmas sagatavošana un paskaidrojuma pieņemšana, administratīvās lietvedības ietvaros *vai*
- 2) neatliekamās izmeklēšanas darbības - apskate un personu pirmatnējo liecību pieņemšana, kriminālprocesa ietvaros.

CSNg apstākļi pēc salīdzinoši neliela laika posma, dažādu faktoru ietekmē tiek izmainīti, no kvalitātes un precizitātes, ar kādu tiek veiktas gan sākotnējās, gan neatliekamās izmeklēšanas darbības negadījuma vietā, ir atkarīga fiksēto ziņu atbilstība faktiskajiem negadījuma apstākļiem un kriminālprocesa efektīvai un kvalitatīvai izmeklēšanai.

CSNg izmeklēšanas uzlabošanas nolūkā Latvijas Republikā tika izveidota vienota reģistrēšanas protokola forma, kas tiek izmantota administratīvo pārkāpumu un noziedzīgu nodarījumu, satiksmes drošības jomā, izmeklēšanā.

Reģistrēšanas protokols ir pamatdokuments, kurā tiek fiksētas notikuma vietas izpētes laikā iegūtās ziņas, kuras darbības veicējs tieši uztvēris, konstatējis un fiksējis protokolā, tomēr, neskatoties uz tanī fiksētām ziņām, minētā protokola forma procesuālā ziņā nevar tikt atzīta par apskates protokolu ne pēc administratīvo, ne kriminālprocesuālo tiesību normām.

Reģistrēšanas protokols atšķirībā no apskates protokola satur arī identificējošo informāciju ne tikai par negadījuma dalībniekiem, bet arī par transportlīdzekļa īpašnieku, aculieciniekiem u.c. ziņas, kas tiek iegūtas no pašām personām.

Saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 243.¹ pantu un KPL 135.pantu, reģistrēšanas protokols vērtējams kā dokuments, kas saskaņā ar procesuālo tiesību normām ir pieļaujams, kā viens no pierādīšanas līdzekļiem, ja tas pārkāpuma vai nozieguma pierādīšanai izmantojams tikai sakarā ar tanī ietverto saturisko informāciju.

CSNg izmeklēšanas specifika, minētam protokolam un shēmai, kas sagatavoti sākotnējās izpētes gaitā un, kas sakarā ar tanī ietverto saturisko informāciju, tiek izmantoti pierādīšanā ir noteikta prioritāte, attiecībā pret vēlāk sastādītajiem apskates protokoliem vai shēmām. Tas ir viens no, ja ne svarīgākais pierādījums izmeklēšanā. Bez tam reģistrēšanas protokols ar shēmu kā objektīvus, sākotnējos datus saturošs avots tiek izmantots arī autotehnisko ekspertīžu veikšanā.

Analizējot krimināllietās esošos reģistrācijas protokolus un shēmas, autore secināja, ka neskatoties uz šīs sākotnējās darbības veikšanas nozīmīgumu, kāds tai piešķirts CSNg izmeklēšanas un pierādīšanas praksē, ne visu darbinieku kompetence ir atbilstoša un pietiekama CSNg noformēšanā, lai reģistrēšanas protokolā un shēmā kvalitatīvi fiksētu konstatētās ziņas atbilstoši faktiskajiem apstākļiem negadījuma vietā. Par ko liecina šo darbību protokolos un shēmās konstatētie procesuālie pārkāpumi un fiksēto ziņu nepilnības, piemēram, neizpildītas ailes, pilnībā vai nepienācīgi norādītas ziņas par negadījuma vietu.

Raksturīgākās kļūdas: nenorādītas ziņas par ceļa horizontāliem apzīmējumiem; satiksmei regulējošām ceļa zīmēm; redzamību no vadītāja vietas kustības virzienā (vai ziņas norādītas provizoriski, bez mērījumu veikšanas negadījuma vietā); redzamību traucējošiem objektiem; par riepu pēdām (bremzēšanas vai sānslīdes); transportlīdzekļa saskares pēdām ar citiem priekšmetiem; nolauztām transportlīdzekļa daļām un citiem priekšmetiem. Kļūdaini norādīta informācija par brauktuves stāvokli vai seguma veidu.

Nepienācīgas pēdu konstatācijas, fiksācijas un izņemšanas rezultātā nereti izmeklēšanas praksē, pamatojoties uz KPL 392.panta otro daļu, nav izdevies pierādīt konkrētā aizdomās turētā vainu nozieguma izdarīšanā un nav iespējams iegūt papildu pierādījumus, tiek izbeigti kriminālprocesi. Tika konstatēti arī būtiski procesuālie pārkāpumi - vēlākā laikā amatpersonu veiktie ieraksti (papildinājumi, labojumi) reģistrēšanas protokolā vai shēmās.

Jāpiekrīt J. Lūka izteiktajam viedoklim, ka trūkumi CSNg sākotnējo dokumentu noformēšanā arī saistāmi ar vairākiem aspektiem, konkrēti, ka šobrīd nav noteiktas nekādas prasības CSNg noformēšanu veicošo amatpersonu izglītības līmenim ..[.].- Latvijā Valsts policijā reģiona līmeņos praktiski vairs neeksistē tāda profesionālā specializācija kā ceļu policija, praksē Satiksmes uzraudzības dienestā tiek apvienotas gan satiksmes uzraudzības, gan sabiedriskās kārtības nodrošināšanas funkcijas, ko veic patruļdienesta kārtībnieki. Ir izveidots

universāls dienests [...] plašais pienākumu apjoms [...] - noved pie tā, ka, lai paspētu visu amatpersonas ir spiestas upurēt kvalitāti (Lūks, 2018.).

J. Lūks pamatoti uzskata, ka kadru trūkums ir novedis pie tā, ka praksē aizvien biežāk norīkojumos amatpersonas tiek liktas pa vienai, kas nenoliedzami atstāj ietekmi uz CSNg noformēšanas sākotnējo darbību kvalitāti [...]. Amatpersonas, kas ikdienā veic CSNg noformēšanu nāk no instruktoru sastāva, kas ir zemākais amatu līmenis. Profesionālo zināšanu un darba kvalitātes paaugstināšanai Valsts policija rīko darbinieku apmācību 24 stundu apjomā, par tēmu „CSNg vietas un ar to saistīto transporta līdzekļu apskate un izpēte”, kas tiek organizētas, kā vienreizējas mācības - profesionālās pilnveides kurss Valsts policijas koledžā, nevis kā regulāra amatpersonu kvalifikācijas celšana (Lūks, 2018).

Kas liecina, ka tie nav pietiekami pasākumi, lai tiktu sagatavoti kompetenti speciālisti kvalitatīvai CSNg izpētei un noformēšanai.

CSNg ir samērā īslaicīgs process un negadījuma dalībnieki ņemot vērā personas subjektīvās uztveres, tās reproducēšanas spējas, negadījuma pēkšņumu jeb šoka elementu, mazo laika mirkli, kurā nav iespējams fiksēt un noteikt tādus objektīvus rādītājus, kā attālumi jeb metrāža, vai transportlīdzekļu kustības trajektorijas parametru nianses kā pirms, tā tūlīt pēc sadursmes (*Ogres rajona tiesas spriedums, 2017., Nr.11310068609*), ne vienmēr viennozīmīgi var precīzi uztvert faktiski risinājušos notikumus. To sniegtās ziņas paskaidrojumos un liecībās pamatā tiek atspoguļotas kā subjektīvi slēdzieni, kas reāli balstās uz pieņēmumiem par notikumu iespējamo gaitu.

Paskaidrojumā sniegto informāciju nevar nostatīt vienā līmenī ar izmeklēšanas darbības gaitā iegūtās liecības procesuālo nozīmi kriminālprocesā, jo paskaidrojuma procesuālais statuss pašreiz ļauj tā sniedzējam bez jebkādam sekām turpmākā laikā izmainīt tā saturu vai pilnībā atteikties no iepriekš sniegtā paskaidrojuma.

Personas sākotnējā paskaidrojuma un pirmatnējās liecības pieņemšanas būtība ir fiksēt personas sniegtās ziņas par pierādāmajiem apstākļiem un ar tiem saistītajiem faktiem un palīgfaktiem (*Kriminālprocesa likums, 2005., 131.p.*). Iegūto ziņu nozīme negadījuma izzināšanai ir nenovērtējama, ar nosacījumu, ka taņi ietvertā informācija ir pilnīga, kvalitatīva un atbilstoša faktiskajiem negadījuma apstākļiem.

Negadījuma dalībnieku sākotnējo paskaidrojumu un pirmatnējo liecību analīze norāda, ka amatpersonas ziņu fiksēšanā paskaidrojumos un liecībās pieļauj identiskas kļūdas.

Vairumā gadījumu netiek vēltīta pienācīga rūpība CSNg izmeklēšanā nepieciešamo ziņu noskaidrošanai, negadījuma dalībnieku paskaidrojumi un pirmatnējās liecībās pamatā ir formālas, ietvertās ziņas par notikušā negadījuma faktiskajiem apstākļiem ir nepilnīgas, pretrunīgas.

Gadījumos, kad CSNg dalībnieks paskaidrojumā norādījis, ka ir cietis, nereti nav noskaidrota informācija, kāda rakstura kaitējums (fizisks, materiāls, morāls) tai ir nodarīts. Šādi gadījumi pamatā attiecināmi uz Ceļu satiksmes noteikumu pārkāpšanu, kā rezultātā personai nav nodarīti vai nodarītie miesas bojājumi acīmredzami ir maznozīmīgi, vai nodarīts kaitējums personas mantai. Nepārziņot un neorientējoties normatīvajā regulējumā persona nereti kļūdaini pieņem, ka ir cietusī Krimināllikuma 260.panta; 262.panta vai 263.panta izpratnē. Ņemot par pamatu šādas ziņas Valsts policijā CSNg izmeklēšanas praksē tiek pieņemti pārsteidzīgi lēmumi par administratīvās lietvedības izbeigšanu un materiāla nodošanu pēc piekritības kriminālprocesa uzsākšanai.

Ievērojot vienu no CSNg izmeklēšanas iezīmēm, ka pirms tās vai vienlaicīgi notiek ceļu policijas veiktā negadījuma vietas izpēte ar reģistrēšanas protokola un shēmas sagatavošanu, Valsts policijas izmeklēšanas praksē tikai retos gadījumos negadījuma vietā tiek veikta neatliekamā izmeklēšanas darbība - apskate, kas saskaņā ar KPL 159.pantu ir viens no pierādīšanas līdzekļiem.

Reģistrēšanas protokolā un shēmā iekļautās saturiskās informācijas (kas iegūta negadījuma vietas izpētē) analīze nenoliedzami norāda uz līdzību ar izmeklēšanas darbības (apskates) gaitā noskaidrojamajām ziņām. Līdzība ir arī darbību veicēju pieļautajās kļūdās.

CSNg izmeklēšanas specifiku, notikuma vietas apskates protokola savdabīgumu un saturu pamato īpašas prasības, kuras ir raksturīgas tikai CSNg izmeklēšanā. Negadījuma rezultātā radušos pēdu un transportlīdzekļa bojājumu noteikšana notikuma vietā nerada grūtības, grūtāk izmeklēšanas darbības veicējam ir pienācīgi procesuāli pareizi fiksēt konstatēto pēdu raksturu, formu un lokalizāciju.

Būtiskākās kļūdas un procesuālie pārkāpumi tiek pieļauti tieši šīs neatliekamās izmeklēšanas darbības protokolā, kā neizpildītas ailes, nenorādīts darbības sākuma vai beigu laiks, nav norādīts izmeklēšanas darbības veicējs, iztrūkst klātesošo un apskatē piedalījušos personu parakstu, lietisko pierādījumu skaits kriminālprocesā nesakrīt ar protokolā norādīto u.tml.

Apskates gaitā un tās rezultātu fiksācijas posmā tiek pieļautas taktiskās kļūdas un nepilnības, netiek ievērota darbības veikšanas konsekvence, rūpība un pilnīgums attiecībā uz katru apskatāmo objektu. Nepareizi noteiktas apskates robežas, netiek iekļautas būtiskas ziņas par notikuma vietu, ceļa tehnisko stāvokli un meteoroloģiskajiem apstākļiem utt.

Apskates protokolu analīze norāda, ka izmeklēšanas darbības veicēji vairumā gadījumu izvēlās veikt tikai ar CSNg saistītā transportlīdzekļa apskati nevis visas negadījuma vietas apskati. Bieži netiek noskaidrotas un fiksētas pazīmes, kas ļauj izdarīt secinājumu par transportlīdzekļa piedalīšanos notikušajā CSNg (mehāniskie bojājumi, uzslāņojuma un nobiruma pēdas), transportlīdzekļa tehniskais stāvoklis (stūres iekārta, piekare, bremžu sistēma).

Transportlīdzekļa apskates vairumā gadījumu veiktas formāli, bojājumi izmeklēšanas darbības protokolā uzskaitīti ievērojot reģistrēšanas protokolā esošo secīgumu, bez bojājuma rakstura fiksēšanas. Var pieņemt, ka bojājumi pārrakstīti no reģistrēšanas protokola. Tas savukārt būtu pretrunā ar KPL 159.panta pirmā daļā noteikto, ka apskate ir izmeklēšanas darbība, kuras gaitā izmeklēšanas darbības veicējs tieši uztver, konstatē un fiksē kāda objekta pazīmes.

CSNg apskates noformēšanas īpatnības un darbības veicēja nepietiekama kompetence, apskates protokola kā stāstījuma izpausmes loģiskā secība un konstatētā fiksēšana brīvā formā neveicina pilnīgu apskates gaitā izmeklēšanas darbības veicēja tieši uztvertā, konstatētā un fiksētā, kāda objekta pazīmju nostiprināšanu protokolā. Vairumā gadījumu apskates protokoli, sakarā ar tanī ietverto saturisko informāciju, kas iegūta neatliekamās izmeklēšanas darbības gaitā, salīdzinājumā ar reģistrēšanas protokolā un shēmā ietverto informāciju, ir visai nepilnīgi.

Pētījuma gaitā tika noskaidrots, ka CSNg izmeklēšanu kavējošo problēmu cēloņus pamatā neizraisa normatīvais regulējums, kurš satur lielāko daļu nepieciešamo risinājumu, lai kvalitatīvi tiktu veikta CSNg izmeklēšana. Sākotnējo un neatliekamo izmeklēšanas darbību zemās kvalitātes pamatā Valsts policijas izmeklēšanas praksē, tika identificētas tādas problēmas kā Valsts policijas amatpersonām nav izvirzītas CSNg izmeklēšanā veicamo pienākumu apjomam speciālās profesionālās un kvalifikācijas prasības, kā arī CSNg izmeklēšanas darba organizācijas un metodiskās vadības trūkumi.

CSNg izmeklēšanā profesionālās kompetences trūkumu pamato darbības veicējiem izvirzītās zemās izglītības prasības, jo pirmstiesas izmeklēšanu var veikt amatpersonas ar pirmā līmeņa augstāko izglītību. Valsts policijā raksturīgs „universālās amatpersonas” princips Kriminālpolīcijā, proti, izmeklētājs veic ne tikai noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanu konkrētajā jomā, bet arī citu visdažādāko veidu kriminālprocesos, savukārt Kārtības policijas Satiksmes uzraudzības dienestā tiek apvienotas gan satiksmes uzraudzības, gan sabiedriskās kārtības nodrošināšanas funkcijas.

Secinājumi un priekšlikumi

Sākotnējās darbības CSNg vietā ir reģistrēšanas protokola sagatavošana un personu sākotnējo paskaidrojumu pieņemšana. Par neatliekamām izmeklēšanas darbībām var būt jebkura izmeklēšanas darbība, kas ietilpst KPL 10.nodaļā paredzētajā izmeklēšanas darbību

lokā. Tomēr CSNg kriminālprocesos ir raksturīgas izplatītākās izmeklēšanas darbības - notikuma vietas apskate un personu pirmatnējā pratināšana.

Reģistrēšanas protokola un personu sākotnējo paskaidrojumu pieņemšana kā sākotnējās un neatliekamās darbības, nav atzīstamas par izmeklēšanas darbībām, jo tās neietilpst KPL noteiktā izmeklēšanas darbību lokā.

Ņemot vērā CSNg izmeklēšanas specifiku izmeklētāja vai ceļu policijas darbinieka statusa iegūšana nav pietiekama, lai tiktu nodrošināta kvalitatīva gan CSNg noformēšana, gan kriminālprocesu izmeklēšana. Trūkums darba profesionālai veikšanai ir CSNg izmeklēšanu veicošo amatpersonu nepietiekams nepieciešamo zināšanu līmenis, proti:

- izmeklēšanu veicošām amatpersonām (procesa virzītājiem) neizvirzītas prasības akadēmiskā vai otrā līmeņa augstākās izglītības nepieciešamībai;
- ceļu policijas darbinieka amata pildīšanai pietiekams 2.profesionālais kvalifikācijas līmenis Valsts policijas koledžas izglītības programmā.

Priekšlikumi:

1. Profesionālās kompetences paaugstināšanai Valsts policijai ir jānodrošina, CSNg noformēšanu un izmeklēšanu veicošo, amatpersonu apmācība programmās, kas saskan ar identificētajiem trūkumiem konkrētā jomā, konkrēto veidu kriminālprocesu izmeklēšanā.
2. Sakarā ar to, ka Valsts policijas Kriminālpolīcijas un Kārtības policijas dienestos tiek īstenots „universālās amatpersonas” princips, procesa virzītāji veic ne tikai noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanu konkrētajā jomā, piemēram, ceļu satiksmē, bet arī visdažādāko veidu kriminālprocesu izmeklēšanu, bet ceļu policijas darbinieki veic pienākumus gan satiksmes uzraudzības, gan sabiedriskās kārtības nodrošināšanas jomā. Ņemot vērā minēto, darba un veicamo pienākumu apjoms ir ārkārtīgi liels un pastāvīgi turpina pieaugt. Savukārt pieaugot darba un veicamo pienākumu apjomam, zūd darba kvalitāte.
3. CSNg noformēšanas un izmeklēšanas specifika nosaka nepieciešamību ieviest izmeklētāju specializāciju konkrētā jomā un konkrēto veidu kriminālprocesu izmeklēšanā, kā arī Satiksmes uzraudzības rotas atgriešanos pie konkrētu pienākumu sadales, strikti nošķirot satiksmes uzraudzības dienesta un patruļdienesta funkcijas, tādējādi uzlabojot CSNg izmeklēšanas darba efektivitāti un kvalificēto darbinieku pēc iespējas racionālu izmantošanu.
4. Kvalitatīvai un efektīvai CSNg izmeklēšanas nodrošināšanai, Valsts policijai ir nepieciešams izvērtēt „labās prakses” pārņemšanu no citām valstīm, izveidojot specializētās izmeklēšanas grupas.
5. Ar CSNg izmeklēšanas specifiku saistīto metodisko materiālu (metodisko vadlīniju, rokasgrāmatu), standartizēto veidlapu trūkums, kavē un neveicina sākotnējo un neatliekamo izmeklēšanas darbību gaitā iegūto ziņu fiksēšanu. Darba atvieglošanai un paātrināšanai autore darbā ierosina, pielāgojot CSNg izmeklēšanas specifikai standartizēt veidlapas (reģistrēšanas protokolu ar shēmu, paskaidrojumu, apskates protokolu, personu liecību fiksējošu dokumentu), tādējādi varētu paaugstināt CSNg izmeklēšanas darba kvalitāti.

Izmantotā literatūra un avoti

1. *Ceļu satiksmes likums* (1997. 1.okt.). LR likums ar groz. līdz 09.05.2018. <https://likumi.lv/doc.php?id=45467>, sk. 24.04.2018.
2. *Krimināllikums* (1998. 17.jūn.). LR likums. <https://likumi.lv/doc.php?id=88966>, sk.24.04.2018.
3. *Kriminālprocesa likums* (2005. 21.apr.). LR likums ar groz. līdz 31.12.2018. <https://likumi.lv/doc.php?id=107820>, sk.24.04.2018.
4. *Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss* (1984. 07.dec.). LR likums ar groz. līdz 29.11.2018. <https://likumi.lv/ta/id/89648-latvijas-administrativo-parkapumu-kodekss>, sk.24.04.2018.
5. Bulgakova, I. (2007). Neatliekamās procesuālās darbības izmeklēšanā pirmstiesas procesā. *Latvijas Policijas Akadēmijas Raksti*, Nr.14. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 20.-37.lpp.
6. Ceļu satiksmes drošības direkcija (2018). *Reģistrētie transportlīdzekļi*. <https://www.csdd.lv/transportlidzekli/registreto-transportlidzeklu-skait>, sk. 24.04.2018.
7. Valsts policija (2015-2017). *Valsts policijas statistika, atskaite pēc CSNg* <http://www.vp.gov.lv/>, sk.15.04.2018.

8. Vintiša, K. (2011). *Kompetenču vārdnīca, Valsts pārvaldes amatu kompetenču apraksti*, 28 lpp. <https://nevis.mk.gov.lv/Uploads/CompetenceDictionary.6310f3ce38bd842a3b5a769030b30042a.pdf>, sk. 26.04.2018.
9. Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2008.gada 28.apriļa lēmums lietā Nr.SKK-181/2008. www.at.gov.lv/downloadlawfile/4084, sk.21.04.2018.
10. Ogres rajona tiesas 2017.gada 9.marta spriedums lietā Nr.11310068609. <https://tiesas.lv>, sk.28.04.2018.
11. Lūks, J. (2018). *Intervija ar VP VRP KPB SUR nodaļas priekšnieku*.

Summary

In the course of the study, it was clarified that the causes of problems hindering RTAs (road traffic accidents) investigation were not caused by the regulatory framework, which contains the majority of the necessary solutions for qualitative investigation of RTAs. The low quality of initial and urgent investigative activities is based on the practice of the State Police investigations; problems were identified as State Police officials have not set professional and qualification requirements for the scope of their duties in the investigation of RTAs, as well as shortcomings in organization and methodological management of RTAs investigations.

The qualitative and effective investigation of criminal proceedings depends on the qualification and ability of the State Police officials to prioritize the RTAs instead of the course of initial and emergency investigations, in clarifying, confirming and evaluating the alleged perpetrator, the actual facts of the incident correspond to the facts of these activities.

Given the specifics of RTAs investigations, investigating officers (process promoters) do not specify the need for academic or second level higher education. To complete the position of a traffic police officer a sufficient 2nd professional qualification level in the State Police College's educational program.

In the State Police, the principle of "universal official" is implemented in the criminal police and police services. Process promoters do not only investigate criminal offenses in specific areas, for example, in road traffic, but in a wide range of criminal proceedings. Road police officers carry out their duties both in terms of traffic monitoring and public order provision. As labor and workload increase, the quality of work is dying.

The specifics of the design and investigation of RTAs determine the necessity of introducing investigators' specialization in a particular field and the investigation of the specific types of criminal proceedings, as well as the return of the traffic police to the distribution of specific duties, strictly separating the functions of the traffic monitoring service and the patrol service, thereby improving the efficiency of the investigation of RTAs and the most rational use of qualified personnel. To ensure high-quality and effective RTAs investigation, the State Police need to evaluate the transfer of "good practice" from other countries by setting up specialized investigation teams.

The lack of methodological materials (methodological guidelines, manuals), standardized forms related to the RTAs investigations, impedes and does not facilitate the recording of initial and urgent investigative actions.

To facilitate and accelerate work, the author proposes to standardize the forms (registration protocol with a scheme, explanation, inspection, testimonies of individuals) by adapting the RTAs to the specifics of the investigation, thus increasing the quality of work.